

רשמי קריאה

מטעם התחנה לחקר החקלאות נתפרסמה עבודת המחקר של הירש ושינדלר על „הבקר הסורי וההולנדי-פריזי והכלאותיהם בישראל“. המחברים מנסים למצוא תשובות על הבעיות שנתעוררו בקשר עם המשך פעולות ההכלאה בבקר בארץ. לאחר תיאור גזעי המוצא, הסורי וההולנדי, במכירתם ובארץ, הובא חומר מרוכז על מהות בני הכלאים לדורותיהם השונים וכן הוסקו מספר מסקנות לגבי פעולות ההמשך בטיח פוח בקר החלב בארץ. הבעיה המעשית שעמדה לבירור היתה: האם להמשיך בהכלאות בפרים הולנדיים טהורי-גזע אף בדורות המאוחרים של בני הכלאים או שמוטב להיזקק לפרים „מעורבים“, או אפילו לפרים דמשקאיים, כדי למנוע את הירידה או הניוון שכאלו נתגלו בבנות הכלאים מדור רביעי ואילך. הובעה גם דעה בחוגי המספחים בארץ שהשימוש בפרים מעורבים מוצדק לאור דווקא מחמת החששות לניוון; לדעתם של אלה הושגה מטרת ההשבחה עם הופעת פרות בנות כלאים מהדורות המאוחרים (רביעי, חמישי) ולכן יש לראותן כגזע מושבת מגובש ואין לחשוש עוד שפרים מבני הכלאים „ישבשו“ את הגזע או שיגרמו להתפצלויות בלתי רצויות.

אין בדעתי להרחיב הפעם את הדיון התיאורטי בבעיה הנל ואסתפק בציון אילו הערות ורשמים תוך קריאה בחוברת.

1. התיאור של הבקר הסורי ניתן בצורה מלאה ככל האפשר, כי הרי ד"ר הירש הקדיש תשומת לב רבה לשאלה ואף סייר בארצות המכורה של הגזע הזה. מבחינה זו יש לראות את החומר הזה כמוסמך ביותר וכל המתעניין בשאלה זו יודה על מדידות הגוף שבוצעו, שקילות, תצלומים, טבלאות על תנוכות וכו'. זוהי בעצם פעם ראשונה שהופיע חומר כזה בספרות המקצועית שלנו. אך יש ברצוני להעיר ששלילת דעתם של חניאל וזמיר בדבר קירבתו של הבקר הדמשקאי וזבו, נראית כבלתי מבוססת במידה מספיקה. בתור נימוק עיקרי לדעתם זו מביאים המחברים את ההבדל האנאטומי ב„זיונים הקוציים של חוליות החזה“, שאצל הזבו הם מפוצלים (Spina bifida)

„ואילו אצל רוב הגזעים האחרים, ובכללם הדמ"שקאי, זיוי החוליות אינם מפוצלים“. כן גם חוסר הגבנון (החטוטר) בבקר הדמשקאי משמש ראיה לחיזוק דעתם הנל. איני מוצא ראיות אלה כמספיקות משום שלא הובאו הוכחות שכל גזעי הזבו ובני הכלאים של הזבו אמנם נבדלים משאר מיני הבקר בסימנים הנל. הסתמכות על בדיקה בודדת שבוצעה באפריקה הדרומית ע"י קורנון ואפשטיין אינה משכנעת די; ידוע הדבר ש„סדק עמוד השדרה“ מהסוג הנל עלול להופיע בבעלי חיים מחמת לקוי בשלב האמברינאלי של בעל החיים. ואפילו נמצא ה„זיו המפוצל“ במספר רב של בהמות מטיפוס הזבו גם אז אין לראותו כסימן דומיננטי העובר בירחשה גם בבני כלאים מצאצאי הזבו.

אשר לחטוטר החסרה בבקר הדמשקאי, אין להתפלא על כך בשום פנים, כי בניסויים לאין ספור נוכחו שסימן מובהק זה של הזבו אינו מופיע כלל אף בבני כלאים מדור ראשון; על עובדה זו עמד בזמנו פרופ' קיהן (גרמניה) כשהכליא את הזבו בבקר מגזע הררי גרמני וכן יכולנו להיווכח בכך גם בארץ, כשמבכירות זבו (ברה-מה) שהורבעו בחוות עכו בפרים ישראלים-פריזיים זיזים המליטו וולדות חסרי גבנון בכפר רופין. ולמעשה נשאר בבקר הדמשקאי „זכר“ בולט למדי לחטוטר הזבוית. בפרים הדמשקאיים.

אין בדעתי להכריע בשאלת קרבתו או אי-קירבתו של הבקר הדמשקאי לזבו, אולם אין לשלול את דעתם של חניאל וזמיר בנימוקים שהובאו ע"י המחברים, משום שסימני קירבה רבים (מידות וצורת הגלגולת, הפימה, השיער, דקות הרגליים וכו') אכן קיימים, וכן ידוע הדבר שרוב גזעי הבקר שבארצות אלה (ארם-נהריים, סוריה, צפון אפריקה) באו במגע עם גזעי הבקר ההודי בשכר הימים.

2. בקטע, הדין בגזע ההולנדי-פריזי בארץ מסור פר ש„העדרים הפריזיים הטהורים באזורי ירושלים והחוף... שימשו ומשמשים כעת כמקור לפריזים, אולם פריים מקומיים ממוצא פריזי שנוגדו בארץ, יש להם השפעה קטנה יותר על התפתחות

פריזיות ילידות הארץ. ברור על כל פנים שבהכ"ל לאת דיכוי שנתקיימה טושטש לחלוטין הקלסתר של הפרה הדמשקאית, ובני הכלאים מדור שלישי ורביעי, אילו קויימה בהם סלקציה לפי האכסטא-רייר, היו נראים כבקר הולנדי-פריזי טהור הגזע. על אישור עובדה זו ע"י מדידות מדויקות יש להביע תודה למחברי החוברת; הנתונים שהובאו על ידם יכולים לשמש אסמכתא מלאה ומשכנעת לכושרו של הגזע ההולנדי להשליט את מבנהו וצורתו בבני הכלאים.

בניתוח הנתונים על כושר ההגבה של בני הכלאים לדורותיהם השונים באים המתבררים לידי מסקנה ש"התנובה עולה עד לדור שני או שלישי, ונשארת באותה רמה בדורות הבאים..." יורשה לי לערער על מסקנה זו. עוד בתרצ"ט נתפרסמו בקובץ לטיפוח הבקר שיצא בספריית "השדה" מטעם התאחדות מגדלי בקר טבלאות מוסכמות על תנובות בנות הכלאים ולפיהן יוצא ש-108 בנות מדור ראשון של 68 אמהות סוריות הניבו בממוצע 4370 ק"ג חלב, ותוך השוואת 44 אמהות מדור ראשון ל-68 בנות מדור שני יצא שהתנובה בתקופה ראשונה היתה שווה לגבי שני הדורות. אילו היה באפשרותם של המתבררים להביא נתונים של בנות כלאיים לדורותיהן ללא כל סלקציה והעיקר — תנובות שהושגו בתנאים פחות או יותר שווים, הרי אפשר היה להסתמך עליהם ולהסיק מסקנות מתאימות, אולם מהנסיין ידוע שרוב הבוקרים שלנו התיחסו ב"סבלנות" ידועה לבני-הכלאים מדור ראשון ולא ערכו בהם בירור חריף, ובוודאי שלא נהגו בתומרא ביחס לאמהות הדמשקאיות שלהן; לכן אין זה מתקבל על הדעת להוציא משפט בעל משמעות זוואוטכנית שהנהגה בהכלאה הבין גזעית הווי שיפור התנובה בבני הכלאים הושג לפי שלבים אלה ואלה, כלור מר — עלייה עד לדור שני או שלישי ואחרי כן — עמידה. אילו ריכזו המתבררים נתונים מהשנ"תיים האחרונות, כשנפתחו אפשרויות חדשות לעריכת סלקציה בעקב הקוניונקטורה בשוק הב"ש, ודאי היו מגיעים לתוצאות אחרות. לדעתי אפשר לציין ללא כל היסוס שההשבה המלאה בתנובת החלב, לה מצפים מהכלאה בין גזעית זו ניתנת להשגה כבר בפרות מדור ראשון, אילו

הבקר וייצור החלב מזו שיש לפרים פריזיים שהובאו ישר מהולנד, או בזמן האחרון גם מצפון אמריקה". קשה לדעת למה בעצם התכוונו המחברים בציינם את נחיתותם של פרים פריזיים "שנולדו בארץ" לעומת פרי הייבוא; עם קריאה ראשונה מתקבל הרושם שמקום לידתו של פר פריזי עשוי להשפיע על טיבו. אם לכך נתכוונו החברים, הרי יש לתבוע מהם הוכחה לכך; אולם יש להניח שזאת היתה "פליטת-פה" סגנונית, והכוונה היתה להגיד שמספר הפרים ילידי הארץ היה ודאי קטן ממספר הפרים שהובאו מחוץ לארץ, וכן שאפשרויות הבחירה בארץ היו מצומצמות יותר; אך אין להתעלם מהעובדה שבוקרינו הצליחו לגדל פרים פריזיים משובחים למדי מילידי הארץ ואף כאלה שזכו בתואר של משי-ביחים.

חומר חשוב מוצאים בקטע זה בקשר עם תיאור התכונות המורפולוגיות של פרות פריזיות ילידות הארץ תוך השוואתו לפרות ייבוא. אם כי מהשוואת המידות "מבצבצת" כעין הצטמקות מה של אורך הגופה, עומק, רוחב והיקף החזה, הרי אין הדבר צריך לעורר חששות כל שהם, כיוון שההפרשים הם זעירים וכן עלינו לזכור שבוקרינו טרם סיגלו לעצמם את פעולות הסלקציה לפי האכסטארייר בה בשעה שבפרות הייבוא מהולנד קויים מבחן כזה. ואשר לכושר ההגבה של הפרה הפריזית בארץ הרי אושרו ע"י המחברים הדברים שהיו ידועים מהניסיון המעשי: תנובת החלב של הפרות הפריזיות בארץ, כשהן מוחזקות בתנאים אקלימיים נוחים ונהנות מטיפול והזנה נאותים, אינן נופלות מאלה שבפריזולנד, אלא שאחוז השומן בחלב יורד בשיעור ניכר, והסיבה לכך — החום — גם היא היתה ידועה מהניסיון.

3. בקטע על הכלאות חוזרות של בקר סורי והולנדי-פריזי הובא חומר על מבנה הגו והתנובות של בני הכלאים עד לדור חמישי. מה טבלאות על מידות הגוף אנו למדים שהפרות מדור שלישי ואילך כמעט שוות לפרות הולנדי-דיות פריזיות טהורות הגזע, ואם קיימות תנודות מסויימות, הרי אין לייחס להן חשיבות עקרונית מהטעמים שזכרו לעיל, כשדובר במידות פרות

המספויניקים

בשדה, גם להם באה תקופה חדשה: תקופת המיכון, בה הירק נקצר, נקצץ ומושלך מפי קומביין אל תוך עגלה מרושתת, או נקצר בשל-מותו ומועמס על ידי מכונת-ענק על גבי עגלה. שיטה זו הביאה את הקץ על שיטת הספקת הירק ב"בורות". מאי משמע "בורות"? ובכן, בימים ההם, היתה מופיעה העגלה העמוסה ירק בפתח הרפת והמספויניק מורז את סוסיו ואוסף "שוונג", וכמובן שבדרך מונח לו קלשון או זוג כדי חלב, וכל ה"שוונג" הולך לאיבוד, והפרות זוכות לשמוע "ברכות" עפות מפי המספויניק על ראשי הרפתנים. ה"ברכות" נשמעות ממרומי עגלה בנויה לתלפיות קירות ירוקים זקופים, וכל המחמורות והמכשולים שבדרך אין באדם להפיל מהם אפילו עליה אחד. "בוא, תראה איזו עגלה הבאתי לכם היום, פרוטקציה" — אומר הוא כלפי הרפתן המגיה מתחת זנבה של פרה — "2.5 טון", הרפתן מבסוט. וידידנו המספויניק כפליים. וכל כך למה? (וכאן נחזור לענין ה"בורות") זה כמה שנים שהוא מצליח להונות את הרפתנים. את העגלה בונים כך שקירותיה אמנם זקופים ויפים,

לעתים, כשאין כבר על מה לדבר, מתחילים החבר'ה לנגח איש את רעהו, כלומר עובדי ענף אחד את עובדי הענף האחר. בעיקר משתדלים אנשי המספוא להבאיש את ריחם של אנשי הרפת, ומה עוד שאלה אין שעתם פנויה להחזיר מידה כנגד מידה, כי בדיוק עליהם לקום ולהס-תלק לחליבת-לילה. כך או כך למדים אנו שלא נכון שהמספוא הוא סתם כלי-שרת של הרפת אלא ההיפך מזה הוא הנכון. וכי מלכתחילה, כשהוחלט על פיתוח ענפי-החקלאות במשך הקר-בוצי המעורב, כבר היה המספוא קיים ועומד מימים ימימה, ורק לאחר מכן הוחלט ש"מכיון שיש מספוא אפשר ורצוי להקים רפת".

כיום עומדים אנו בלבה של תקופת-ביניים. התקופה החולפת היא תקופת ה"ירק לפרות". אלה ימי המספוא האמיתי, מספוא של קלשונות מונפים ועגלות רתומות לזוג סוסים, הנתונים בידים שזופות ושריריות. התקופה הממששת ובאה היא תקופה של: "הפרות לירק", הוזה אומר: מרעה מלאכותי, ואפילו לאלה הטוענים כנגד מרעה זה וממשיכים להאביס בירק שנקצר

מבנה הגוף הפריזי הטיפוסי, שהושג בבני הכ-לאיים מדור שלישי ורביעי. אולם עצם נקיטת עמדה לגבי שאלה זו נראית תמוהה כשלעצמה. המחברים לא טיפלו כלל בחוזר שישנו כבר בעין. לסיכום: חבל שהמחקר לא הורחב לבעיות הפוריות, חוסן גופני, סבילות לחום, אריכות ימים וכו' והן הוזכרו רק דרך אגב; הרי תכונות אלה אינן נופלות בחשיבותן מהשאר; ורצוי הדבר שיבוא המשך בעבודות המחקר, כדי שהבוקר הישראלי יידע מהי ומי היא בהמתו, לה הוא הקדיש ומקדיש תשומת לב כה רבה בטיפוחה. נברך על מה שהוגש לנו ונקווה להמשך. הערה קלה למגיהים: למה זה נעלמו מעיניהם טעויות-דפוס לא מעטות? מצערת באופן מיוחד טעות בדיאגרמות (ראה ציור 3 ו-4). הרי חוברת מחקר אינה בחזקת מאמר בעתון יומי וטעויות דפוס מעין אלה הן טעם לפגם.

י. ב.

היו מבצעים באמהות הדמשקאיות ובבנות מדור ראשון את הברירה, כפי שהוא מתבצע כרגיל בדורות מאוחרים יותר.

לא מובנת גם המסקנה ש"הנתונים המובאים במחקר זה אינם מאפשרים הסקת מסקנות ברורות על הכדאיות בזיווג פרים מדורות מאוחרים של הכלאה חוזרת עם פרות טהורות או בנות הכלאה חוזרת". היכן הם הנתונים על בעיה זו בחוברת? הרי למעשה השתמשו המטפחים בארץ בפרים מסוג זה, ואף נתפרסם חומר ראשון בשאלה זו באחד הקבצים של אגף בעלי החיים. למה אם כן לא הטרידו עצמם המחברים לטפל בחומר ממין זה ואחר כך להסיק מסקנה כלשהי? ניתן להסכים בנידון זה לדעתם של הירש ושינדלר במקרה שבוקרי ישראל ישימו את הדגש על שמירת אקסטאריר בבני הכלאיים, שלא יהיה שונה מהפריזי המקורי. אין כל ספק שהשימוש בפרים "מעורבים" מהדורות הראשונים יביא לשיבוש